

„ДОКТОР РУС“

Момира Обрадовић, Жељко Степић
Специјална болница за интерне болести Младеновац

Сажетак

Мала Варош у срцу Шумадије, Младеновац, је између два рата делила судбину велике економске кризе, социјалне неуређености и здравствене непросвећености у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевини СХС).

Многе болести су харале на добром тлу послератног сиромаштва и здравствене заосталости. Најтежа и у великом проценту смртоносна је била туберкулоза (ТБЦ). Лекара је било мало, свега два лекара опште праксе, са којима су радиле две обучене медицинске сестре.

Тридесетих година у варош Младеновац долази први специјалиста за лечење ТБЦ, др Сергеј Георгиевич Каринковскиј.

Био је руски племић. Као учесник Првог светског рата бива тешко рањен. Дуго се опоравља. Остаје без ноге и постаје тежак инвалид. Др Сергеј Георгиевич Каринковскиј је део великог избегличког таласа руских интелектуалаца, који су дошли у Краљевину СХС после убиства руског цара, током 1919. и 1920. године.

По доласку у Краљевину СХС студије медицине завршава 1926. године у Загребу. Службује у два мања сеоска места и тридесетих година се трајно настањује у Младеновачкој вароши. Са собом доноси, лично свој и тада редак рендген апарат.

Заједно са општинским руководством почиње организовану борбу за што квалитетније лечење и превенцију ТБЦ-а. Није штедео себе. Учествује у оснивању *Лиге за борбу против ТБЦ-а*, која је у то време једина у околини, и која постиже добре резултате.

Са представницима општине оснива први анти-туберкулозни диспанзер (АТД), у згради данашњег музеја града Младеновца, који има две собе и десет кревета. У својој пракси покрива терен вароши и среза, и скоро целу северну Шумадију: Смедеревску Паланку, Тополу, Аранђеловац, северни Космај. У лечење уводи тада модерну методу, колапсну терапију, која се заснива на убацивању ваздуха у плућну марамицу.

Др Сергеј Георгиевич Каринковскиј, такође организује и ради прве систематске прегледе ђака, шегрта, студената и радника и то, бесплатно.

С великим искуством и знањем у струци, а по вокацији борац, планира и бори се за изградњу болнице – стационара за лечење ТБЦ-а. У томе успева. Нова болница је изграђена 1953. године на брду, подаље од града, са 50 постеља и великим парком. Др Сергеј Георгиевич Каринковскиј је лично надгледао уређење парка.

Данас је то Специјална болница за интерне болести Младеновац. Она и данас задивљује својим архитектонским и функцијским складом. Био је њен први управник, до 1955. године, када после краће болести умире на радном месту.

До тада невиђена маса људи прати га на вечни починак. Болесници, бивши и садашњи, њихова родбина, пријатељи и поштоваоци. Одали су му пошту из целе Шумадије. Красила га је скромност, доброта и честитост, а у знак поштовања и љубави народ му додељује надимак „Др Рус“, „наш доктор Рус“.

Једна улица у Младеновцу данас носи његово име.

Кључне речи: Варош Младеновац, „доктор Рус“, лечење туберкулозе, диспанзер, болница.

Summary

A small town in the heart of Sumadija, called Mladenovac, shared the destiny of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (Kingdom of SCS) between the two world wars – severe economic crisis, social disorder, and unawareness of the significance of public health.

Many diseases spread like wildfire across the fertile ground of post-war poverty and medical backwardness. The most severe and largely fatal was tuberculosis (TBC). There were few doctors – only two general practitioners, working with two trained nurses.

In the 1930s the first specialist for treating TBC arrives in the town of Mladenovac, Dr Sergey Karinkovski.

Dr Sergey Karinkovski is a Russian count. Heavily injured in battle during the FWW (Russo-Prussian) war, following a long period of recuperation he is left severely disabled after losing a leg. Dr Karinovski is part of a large influx of Russian intellectuals who arrived in the Kingdom of SCS as refugees in 1919. and 1920, after the assassination of the Russian tsar.

After coming to the Kingdom of SCS, he graduates from the medical school in Zagreb in 1926. He takes posts in two smaller villages before permanently settling in the town of Mladenovac in the 1930s. With him he brings his personal, very rare at that time, X-ray machine.

Together with the heads of the municipality, he starts an organized struggle for the highest quality in TBC treatment and prevention. He never spares himself. He has an active role in the establishment of the *League for*

the fight against TBC, at that time the only one in the area, but very active and effective.

With representatives of the municipality in charge of health care, he opens the first anti-tuberculosis dispensary (ATD), with two rooms and ten beds, in the building of today's museum of the town of Mladenovac.

His medical practice covers the whole town and county, as well as almost all of northern Šumadija: Smederevska Palanka, Topola, Arandjelovac and northern Kosmaj. He successfully introduces a then modern therapeutic method – collapse therapy, which entails pumping air into the pleura.

Dr Karinkovski also organizes and carries out the first physical examinations for students, tyros, workers and so on, at no cost.

Having great medical experience and knowledge, and being a fighter, he plans and fights for the development of a new hospital – infirmary for treating TBC. He succeeds. The new hospital is built in 1953 on a hill, among fields, far from the town, with 50 beds and a large park. Dr Karinovski personally supervised the construction of the park.

Today, this is the Hospital for Internal Medicine Mladenovac. Even now it captivates one's attention with its harmonious architecture and functionality. He is the Hospital's first director, up until 1955 when, after a brief illness he passed away, right there - in his workplace.

Never before have so many people come to pay their respects. Patients, former and current, their families, friends, and other devotees. There were people from all of Šumadija. He was modest, kind, and honorable, and as a sign of unconditional respect and love, the people called him "Dr Rus" (Russian), "Our Dr Rus".

Today, a street in Mladenovac is named after him.

Keywords: Town of Mladenovac, "doctor Rus", treatment of tuberculosis, dispensary, hospital.

Мала варош у срцу Шумадије, Младеновац, је између два светска рата делила судбину велике економске кризе, социјалне неуређености и здравствене непросвећености Краљевине Срба Хрвата и Словенаца (Краљевине СХС).

Припадала је Космајском срезу, који је имао преко двадесет хиљада становника. Сама варош имала је 3.000 до 4.000 становника уз бројне избеглице [1].

Изморена ратовима, опустошена и бројчано преполовљена била је погодна тле за многе болести, посебно за тада тешку и у великом броју смртоносну ТБЦ, не рачунајући велики број послератних инвалида и болесника с компликацијама ратних рањавања.

ТБЦ је харала Краљевином СХС. Примера ради, у Хрватској је крајем 19. и почетком 20. века морталитет од ТБЦ био 431 умрлих на 100.000 становника [3]. Велики пораст оболелих је био непосредно после Првог светског рата (Савезни завод за здравствену заштиту, 1961, Београд).

У Србији је у том периоду ТБЦ имала епидемијске размере. Тада па и дуго касније није била под контролом. Највише су оболевали: омладина, деца, младе породице [2].

Здравствена непросвећеност је била евидентна, а социјална беда чињеница, због чега су власти вароши давале ванредне напоре да се болест стави под контролу и здравствена служба што пре организује.

Лекара је било мало. У Младеновцу су тада радила два лекара опште праксе др Ставра Атанасијевић и др Розалија Ружа Блатова, а др Душан Милојевић је био срески лекар. Велики део посла су обављале и две обучене медицинске сестре. Четврти лекар др Живадин Жика Маринковић је обављао само приватну праксу до 1946. године.

Рад лекара је био организован по принципу приватне и државне службе. Пре подне се радило у државној служби пуно радно време а после подне приватно.

У то међуратно време, тридесетих година у варош долази први специјалиста за болести плућа др Сергеј Георгијевич Каринковскиј и суочава се са тешким здравственим стањем.

Др Сергеј Георгијевич Каринковскиј је руски племић, носилац Ордена Св. Георгија (IV класе) – највишег официрског одликовања Руске Империје за ратни подвиг и испољену храброст (добрио га је 1916). Рођен је 1. марта 1897. године у селу Падолу, округ Барјишевскиј, Кијевски регион у Царској Русији – сада Украјина, отац Ђорђе Петровић Каринковскиј, мајка Олга Автомоновна Каринковскиј [7].

Као учесник Првог светског рата бива рањен 1914. године. Једва остаје жив. Дуго се опоравља. Остаје без ноге. Постаје тежак инвалид.

Напушта Русију после убиства Цара и долази у Краљевину СХС са супругом Александром Степановом Бурачек – Нушом и мајком грофицом Олгом Автомоновном Каринковскиј.

„Др Рус“ је био део великог, избегличког таласа руских интелектуалаца, после убиства Цара, који је у Краљевину СХС стигао 1919. и 1920. године.

Студије медицине завршава у Загребу. По завршетку студија долази у Србију. Службује у два мања, сеоска места, прво у Војводини, кратко, па у селу Кусадак, општина Смедеревска Паланка, да би се тридесетих година трајно настанио у Младеновцу. Са собом доноси, свој, тада редак рендген апарат. На самом почетку рада укључује се у организовање превенције и лечења ТБЦ у Младеновцу.

Његов долазак у то време као специјалисте за лечење плућних болести је био велики допринос развоју и побољшању здравља у тада опустошеној ратом и измореној вароши. То се првенствено односи на његово искуство, стручну зрелост и довољну младост. Имао је енергије да се укључи у решавање тешког стања народног здравља после ратних катастрофа.

Као први и једини специјалиста у Младеновцу и целом срезу, па и целој северној Шумадији којој су припадали: Смедеревска Паланка, Топола, Аранђеловац и Горњи Космај, његово учешће у формирању Лиге

за борбу против ТБЦ је од кључног значаја. Новооснована Лига за борбу против тешке болести каква је ТБЦ била је добро организована, јака и у то време веома ажурна. Прва и једина у ужој и широј околини.

Како су прилике налагале др Сергеј Георгиевич Каринковскиј организује и уз помоћ свесрдне сарадње општинског руководства отвара први АТД (антитуберкулозни диспансер) 1945. године, у згради данашњег Музеја града у улици Милосава Влајића број 69.

У новоотвореном АТ диспансеру је једна соба са пет кревета, али се касније диспансер проширује, и добија још једну собу са пет кревета, укупно десет кревета у отприлике 100 квадрата.

Ваља приметити да је општинска власт у то време, када је ТБЦ била свакодневна брига здравствених радника, чинила велике напоре и добро организовала службу. Ту је несумњиво и велики допринос др Сергеја Георгиевича Каринковског, као специјалисте за лечење болести плућа и ТБЦ.

Својим радом др Сергеј Георгиевич Каринковскиј покрива терен поред Младеновца, Космајског среза и простор целе северне Шумадије. У АТ диспансеру др Сергеј Георгиевич Каринковскиј примењује тада нову и веома цењену методу лечења ТБЦ – колапсну терапију – убацивање ваздуха у плућну марамицу.

Болесници су после интервенције по протоколу имали седам дана стационарног лечења.

Убрзо се показало да је расположиви простор недовољан. Потреба за већим простором је очигледна и доктор Сергеј Георгиевич Каринковскиј, не штедећи себе почиње кампању за отварање стационара – болнице са више постеља за лечење ТБЦ.

Упоредо, и превенција избија у први план поред стратегије успешног лечења. У оквиру те стратегије др Сергеј Георгиевич Каринковскиј даје свој велики допринос. Планира, организује и спроводи прве систематске прегледе: ђака, шегрта, студената, радника у Вароши. Систематске прегледе ради на рендген апарату у својој приватној ординацији. Те прегледе не наплаћује.

Одликовао га је као лекара и човека онај танани осећај за невољу и патњу болесних. Бесплатно је лечио болесне, који нису могли да плате, затим студенте, ђаке, комшије и блиске познанике. Не ретко, када год би устребало, доктор је давао без накнаде лекове из своје личне апотеке.

Народ то препознаје. Добија из захвалности и поштовања надимак „Доктор Рус – наш доктор Рус“.

У прво време, по доласку у Младеновац станује приватно, између 1932. и 1934. године са супругом Александром и мајком Олгом. Али, већ 1934. године купује плац од локалног трговца Милутина Јанковића у улици Милосава Влајића (сада Краља Александра Обреновића) број 51, а 1938. године гради кућу на спрат с водоводом. У тој кући је била ординација и просторија с рендгеном [7].

Пре подне др Сергеј Георгиевич Каринковскиј је радио пуно радно време у државној служби у просторијама АТ диспанзера. Поподне ради у својој кући.

У то време у Младеновцу и широј околини најбоља и најопремљенија је била приватна ординација др Руса.

Болесних је много. Лакши и покретни, болесници су испред ординације доктора у реду и стрпљиво чекају на преглед. Тешко болесни су у коњским и запрежним колима, која су у улици и у дворишту. Улица је често закрчена њима. Скоро да је било правило, да се испред докторове куће налазе, не мање од четворо-петоро запрега дневно, у свако доба године [1].

Радио је даноноћно. Нема времена да води рачуна о сопственој заштити. У раду са рендген апаратом не ставља заштитне рукавице и зато увек има испуцале руке с бројним ожиљцима, тврде коже.

У месецу је била једна недеља нерадна. Но, и тада је без противљења уз коментаре који су постали анегдоте, прегледао посетиоце.

Када га ноћу звоњавом пробуде да се прегледају, они који не желе да се сазна да су болесни од ТБЦ, он их прима речима: „Ну, мајку вашу, Бог те из пушке убио, где си био цео дан, када си сада дошао!“ [6].

По казивању г-ђице Цаке Соколовић, дугогодишњег пријатеља и помоћнице у кућним пословима докторове породице, у предсобљу куће је стајала велика слика читавог једног села с црквом у средини. То је била њихова грофовија (6).

Скоро да није имао слободног времена. Понекад је, затворен у трпезарији, уз чај слушао радио. То је чинио и усред радних обавеза, када год би био сам у соби. Волео је црквену музику с оргуља и оперу.

После целодневног посла по причању г-ђице Цаке Соколовић, ако су то обавезе дозвољавале, био је у докторовој кући обичај да се са уским кругом блиских пријатеља пије чај у осам [6]. Ритуални чај у осам увече је вероватно будио сећања и преносио традицију једне далеке културе којој је доктор припадао.

Музика је била његова велика љубав, а могућност и уживања у њој су биле диктиране темпом посла и бројношћу обавеза. У тако тешком времену када је била борба за сваки живот, поготово млад, „доктор Рус“ је сачувао, поред напорног рада, дух и ведрину, па су често препричаване његове шале, којима је он покушавао да неког утеши, или умањи бол за изгубљеним ближњим, или страх од смрти, коју је носила ова опака болест, првенствено младих. Нису били ретки примери да је доктор био гост при женидбама, веридбама, славама својих суграђана.

Лечио је болесне, не само од ТБЦ. Радио је и опште прегледе деце, трудница, породиља [5].

Све је то радио са снагом и ведрином духа, која захтева поштовање. Памти се, како је пролазећи поред гробља, једном свом, познанику рекао, показујући штапом на споменике: „Ну, видиш ово горе, све сам ја ово излечио“ [1].

Свако јутро је др Рус у АТ диспанзер одлазио пешке, полако ходајући, уз помоћ штапа а уз пратњу свог верног пса Рекса, који га је стрпљиво чекао, дремајући на клупи испред АТ диспанзера.

Г-ђица Цака Соколовић га је пратила до АТ диспанзера, када би било лоше време и зими када је било клизаво [1].

АТ диспанзер је био удаљен од његове куће стотинак метара. У диспанзеру су болесници после колапсне терапије као неопходан наставак лечења остајали седам дана. При давању терапије и контролама њене успешности доктор Рус их је прегледао у својој приватној ординацији користећи свој рендген без новчане надокнаде, такође је и неопходне контроле после терапије радио, користећи свој рендген апарат.

Он је већ педесетих година, прошлог века, афирмисан лекар с доста стажа и стручног искуства и залаже се за отварање болнице за лечење ТБЦ. Идеја, доста јаке, политичке струје, општинског руководства била је да се болница гради на планини Космај, 17 км удаљеној од Вароши, где тада, није било ни воде ни струје. А није постојао ни ваљан пут. Др Рус се није слагао с том идејом. Борбу води стамено, упоран је и истрајава с предлогом да се болница гради у вароши где је већ организована примарна здравствена служба [5]. Издржава све отпоре, противљења, неслагања, чак и личне, тешке, увреде, како то обично бива. Баш га нису штетели [5].

На својим леђима је изнео градњу новог стационара – болнице са 50 постеља, како су у оно време говорили „велелепног објекта“.

Оком визионара и снагом искусног човека руководи припремама за изградњу која почиње 1950. године.

Болница је изграђена 1953. године на узвишењу подаље од центра града са 50 постеља и око три хектара површине парка. Почиње с радом исте године. Решењем НО среза Космајског, број: 1481 од 28. јануара 1953. године.

У њој се тада лече болесници из целе Шумадије.

Г-дин Липски, који је зидао болницу, по пројекту чувеног архитекте Милорада Пантовића, становао је код „Доктора Руса“. У току целе градње објекта постојала је њихова међусобна сарадња која је и резултирала изградњом једног за то време, како савременици кажу „велелепног објекта“ [1]. Утицај др Руса на изградњу је несумњив. Болница је подигнута по свим здравственим стандардима, који су и данас важећи, и чине је архитектонски лепом и функцијски складном.

Отварање ове болнице – диспанзера био је велики искорак и у времену и у будућност. У њој се поставља дијагноза ТБЦ, обавља лечење, за то време савременом и успешном методом – колапсном терапијом. Број постеља је повећан вишеструко а и дужина лечења скраћена.

За Београд из Младеновца одлазе сви озбиљно болесни, којима је потребно болничко лечење, осим болесника који болују од ТБЦ. Они се по свим важећем и најсавременијем протоколу лече у ново направљеној болници. То је велика помоћ Општој државној болници у Београду.

У основи зграде је 600 квадрата а има око 2.700 квадрата корисног простора. Парк је површине око 3 хектара. Поред главне зграде је и издвојен стамбени простор за домара. Иза зграде на крају парка је такође одвојен простор за вешерницу и капелу. Мало тога је новог додато болници до данас, осим изградње лифта, подстанице за агрегат, инвестиционог и текућег одржавања.

Парк је уређен, тако да је задовољио све критеријуме за опоравак и лечење болесника од ТБЦ, по тадашњим и садашњим стандардима. Пун је зеленила с доста простора за шетњу и одмор. „Доктор Рус“ је надгледао и контролисао уређење тог парка.

По отварању болнице постаје њен први управник.

Сада га на посао свако јутро вози Воја Станковић својим чезама а касније Жика таксиста својим аутом [1].

Конгрес пулмолога био је у Сарајеву у јесен 1955. године. Доктор одлази на тај конгрес са својом супругом Нушом. У току конгреса се не осећа добро [6].

По повратку с конгреса неколико дана не одлази на посао и даље му није добро, али по његовом старом, добром, обичају ипак одлази на посао не могавши да издржи да не ради тако дуго [6].

Тог дана на послу изненада умире, у болници. Незванични извештај је шлог.

Није умро од ТБЦ с којом се деценијама борио, није умро од последица рањавања, с којим је деценијама живео.

Истрпео је огроман напор у току изградње болнице. Савременици и још живи болесници, њихова родбина и пријатељи се слажу с чињеницом да је у том времену урадио огроман посао у изградњи болнице. Умро је у болници, тако да је она постала његов највећи споменик, поред оног, великог, црног крста поред цркве на младеновачком гробљу [5].

До тад невиђена маса људи испраћа га на сахрани: болесници бивши, тадашњи, њихова родбина, пријатељи, поштоваоци. Одали су му пошту из целе Шумадије. Била је то највећа сахрана, коју Младеновац икад памти [6].

На нама да не заборавимо оно што су људи слични „Доктору Русу“ чинили за здравље и сигурност наших предака и да својим личним ангажманом, и да увек подржимо причу о великом раду и залагању тих људи, који су скоро цео свој живот посвећено дали на очувању здравља и добробит болесног човека. Име доктора Сергеја Георгијевича Каринковског припада историји болнице и града.

Једна улица у Младеновцу носи име др Руса.

О њему су најтоплије писали његови захвални пацијенти и поштоваоци.

Има још живих, његових болесника, који су сведоци судбине овог великог доктора мале вароши.

Литература:

1. Узалац М.: Младеновачке варошарије, Младеновац; 2006: 21, 67, 262, 290, 292–319.
2. Поповац Д.: Болести плућа V, Београд; 1999: 344–345.
3. Осамдесет година Института за болести плућа и ТБЦ и осамдесет година пулмолошке школе у Србији, Београд; 2002: 14.

4. Поповац Д.: Болести плућа VI, Београд; 2004: 323-324.
5. Усмена саопштења савременика и пацијената др Руса.
6. Милићевић Н.: Др Рус, Младеновачки недељник Печат, Младеновац 1997; 106.
7. http://ru.wikipedia.org/wiki/Кавалеры_ордена_Святого_Георгия_IV_класса_К

Захвалност: Захваљујемо се професору Ђорђу Бек-Узарову, професору Андреју Тарасјеву на подршци и помоћи у току израде рада, као и велику захвалност г-дину Алексеју Арсењеву на корисним саветима у проналажењу података коришћених у раду. А исто тако и г. др Јовану Качакију. Посебно се захваљујемо директору др Зорану Радосављевићу и колективи Специјалне болнице за интерне болести Младеновац на разумевању и подршци у току израде рада.